

อิมามอัชชาฟีอีและพัฒนนาการการฟื้นฟูอิสลาม

Imam al-Shafi'iy and Development of Islamic revival

ปราโมทย์ พันธ์นี้* และอับดุลเลาะ การีนา
Pramote Pachnee* and Abdullah Karina

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบลรูสมะมีแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Rusamilae Mueang, Pattani, 94000. Thailand.

*Corresponding Author, e-mail: promote@hwks.ac.th

(Received: April 29, 2017; Revised: June 5, 2017; Accepted: June 7, 2017)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสังเขปชีวประวัติและพัฒนนาการการฟื้นฟูอิสลามของอิมามอัชชาฟีอี การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการอุลุม อัดดีฟสีร์ หลักการอุซูลุดดีนและการวิพากษ์วิจารณ์ จากการศึกษาพบว่า 1) เชื้อสายและวงศ์ตระกูลของท่านมาจากท่านนบีหัมมัด คืออลลอลอฮฺ อัลลัยฮิ วะสลัลม ท่านได้ทุ่มเทในการศึกษาแสวงหาความรู้จนกลายเป็นผู้รู้ที่เป็นนักอิญาตีฮาด (วินิจฉัย) โดยเฉพาะสาขานิติศาสตร์อิสลาม 2) พัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามประกอบด้วยสามด้านหลัก ได้แก่ ด้านอะกีดะฮอิสลามมียะฮฺ ฟื้นฟูหลักอะกีดะฮที่มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระนามและคุณลักษณะตามการอธิบายของอัลลอลอฮฺ สิบหะนะฮฺวะตะอะลาและเราะฮูล โดยไม่มีการตีความใด ๆ ทั้งสิ้น ด้านวิชาการ ฟื้นฟูส่งเสริมการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การประพันธ์ และการโต้แย้งเชิงวิชาการ ด้านสังคม ฟื้นฟูสังคมด้วยการเปลี่ยนวิธีคิดของผู้คนบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม โดยยึดหลักความเป็นธรรมและความยุติธรรม และประกันสังคมให้เอาใจใส่ด้านสุขภาพที่ดี มีความรู้และความสมคูลย์ บ้านเมืองย่อมเข้าสู่สภาวะที่สงบสุข

คำสำคัญ : อิมามอัชชาฟีอี พัฒนาการ การฟื้นฟูอิสลาม

Abstract

This research article aimed at studying brief biography and developments of Islamic revival of Imam Syafie. The data entry and data analysis using Ulum Tafsir and Usuluddin were used in the data collection. The findings of this study were 1) his lineage descended from the prophet Muhammad devoted to enlarge his knowledge for becoming Ijtihad (a judge), particularly in Islamic jurisprudence. 2) The developments of Islamic revival comprised three aspects as follows. Firstly, on Aqidah Islamiyah based on Al-Quran and Al-Hadith, it involved the names and attributes of Allah described by His way without any interpretation. Secondly, on academic, it was the revivals of education, learning management, composition, as well as academic arguments. Lastly, on society, it was to change thought of people based on Islamic concept and justice. The social insurance on health care, cultivation, and balance will lead to the peaceful country.

Keywords: Imam al-Shafi'iy, Development, Islamic revival

3. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติอิมามอัชชาฟีอีย์และพัฒนาการฟื้นฟูอิสลามโดยเรียงลำดับหัวข้อตามวัตถุประสงค์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการอุลุมอัตตัฟซีร การอธิบายอรรถาธิบายอัลกุรอานโดยยึดหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดในการอธิบาย เช่น การนำอายะฮ์อัลกุรอานหนึ่งอายะฮ์ไปอธิบายอีกหนึ่งอายะฮ์ หรือการนำอัลอะดีษ มาอธิบายอายะฮ์ในอัลกุรอาน และอธิบายอรรถาธิบายด้วยคำกล่าวของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ บรรดาอูลมะมาอ์ ตะบีอีน และตะบีอิตตาบิอีนหลักการ อุลุมอัลอะดีษ ผู้วิจัยจะยึดอัลอะดีษ อัศเศาะหิหฺ และอัลหะสัน เท่านั้นในการประกอบการอธิบาย และหลักการทางประวัติศาสตร์ อาทิ วิชาภษายานอก (External Criticism) และวิชาภษายานใน (Internal Criticism)

5. การสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนาเรียงเรียงและสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนด

ขอบเขต

ขอบเขตประชากร ผู้เขียนใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง “อิมามอัชชาฟีอีย์” เพราะท่านเป็นนักฟื้นฟูอิสลามท่านที่สองในศตวรรษที่สามแห่งปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราช

ขอบเขตเนื้อหา

1. สังเขปชีวประวัติของท่านอิมามอัชชาฟีอีย์ด้านชื่อและวงศ์ตระกูล การศึกษา และสภาพสังคม
2. พัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามของท่านอิมามอัชชาฟีอีย์ด้านอะกีดะฮ์ ด้านวิชาการ และด้านสังคม

ผล

สังเขปประวัติของท่านอิมามอัชชาฟีอีย์

อิมามอัชชาฟีอีย์ มีนามว่า มุหัมมัด บุตร อิดริส บุตร อับบาส บุตร อุษมาน บุตร ชาฟิอ บุตร อัศสาอิบ บุตร อุบัยด บุตร อับดุล ยะซีด บุตร ฮาซิม บุตร อัลมุนญอูลิบ บุตร อับดิลมะนะฟ บุตร กุศัย บุตร กิลาบ บุตร มุรเราะฮฺ บุตร กะอ บุตร ลุอัย บุตร ฆอลิบ บุตร ฟิสรฺ บุตร มาลิก บุตร อัลนัจญฺ บุตร กิยานะฮฺ (al-'Andalusiy, 1997) ท่านสืบเชื้อสายมาจากตระกูลมุญาละลิบียฺ บรรจบเชื้อสายในตระกูลเดียวกันที่อับดุลมะนะฟ ถือกำเนิดในปีฮิจญ์เราะฮ์ 150 ณ เมืองฆอซซะฮฺ บิดาของท่านเสียชีวิตในขณะที่ท่านยังเยาว์วัย มารดาของท่านได้พาท่านเข้าสู่เมืองมักกะฮ์เมื่ออายุได้ 2 ขวบ (Ibn Kathir, 1998)

สภาพครอบครัวที่ท่านผู้นำทำให้มีความยากลำบากในการใช้ชีวิต มารดาของท่านต้องเป็นผู้ดูแลทั้งหมดในครอบครัวหาเลี้ยงชีพพอที่จะซื้อปัจจัยและอุปกรณ์การเรียนให้แก่ท่าน ท่านเป็นชายรูปร่างสูง มารยาทอันงดงาม คำพูดสุภาพอ่อนโยน มีความน่าเกรงขาม เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นที่รักของบรรดาผู้คน เคราถูกย้อมด้วยสีแดงตามแบบอย่างของท่านนบีมุหัมมัด ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลัม ท่านเป็นผู้ที่เคร่งครัดในทำศาสนกิจและอ่านอัลกุรอานในยามค่ำคืน ละหมาดในช่วงสุดท้ายของกลางคืนเป็นประจำ ท่านอ่านอัลกุรอานในละหมาดไม่ต่ำกว่าร้อยอายะฮ์ เมื่ออ่านถึงอายะฮ์ที่มีความหมายความเมตตา ท่านจะวิงวอนต่ออัลลอฮฺ สُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبِّ الْعَالَمِينَ จงประทานความเมตตาแก่ตัวท่านและพี่น้องมุสลิม เมื่อท่านอ่านถึงอายะฮ์การลงโทษ ท่านก็วิงวอนขอให้พ้นจากการลงโทษของพระองค์

การศึกษาหาความรู้ของท่านแบ่งออกเป็นสองช่วงด้วยกันดังนี้ ช่วงแรกเมืองมักกะฮ์ ท่านแสวงหาความรู้ในเมืองมักกะฮ์ เรียนอัลกุรอาน และฝึกหัดอ่าน เขียน และท่องจำจากครูคนแรกมีนามว่ามุสลิม บุตร คอลิด อัชชะญญีและครูบาอาจารย์ท่านอื่น ๆ ท่านเป็นนักเรียนที่มีความจำดี จะเห็นได้ว่าอาจารย์ของท่านสอนไม่ทันจบบทเรียน ท่านสามารถท่องจำบทเรียนได้ทั้งหมด ต่อมาท่านเริ่มที่จะนั่งร่วมกับบรรดาอูลมะมาอ์ในมัสญิดด้วยความมุ่งมั่นะ บันที่บทเรียนที่เรียนมาในกระตาด กระจุกแผ่นหนัง และอื่นๆ เมืองมักกะฮ์สมัยนั้นเป็นศูนย์รวมของบรรดามุสลิมที่ลี้ภัยมาจากทั่วโลก รวมไปถึงนักวิชาการอิสลามหลากหลายสาขา อาทิ นักอัลอะดีษ นักนิติศาสตร์อิสลาม นักวิจัย นักไดวาที ห้อมล้อมไปด้วยนักเรียนและนักศึกษา ท่านได้

อาศัยอยู่ที่มักกะฮ์เป็นเวลาสิบปี จนกระทั่งขานาญด้านภาษาอาหรับและเดินทางต่อไปยังเมืองมะดีนะฮ์ ท่านเดินทางต่อเพื่อเอาความรู้จากอิมามมาลิก บุตร อะนัส ท่องจำตำราหะดีษมัจญ์ฮะ เป็นการเดินทางครั้งยิ่งใหญ่มีบันทึกไว้ในตำราหลายเล่ม ท่านอิมามมาลิกให้การต้อนรับอย่างดีเยี่ยมในการมาของท่านครั้งนี้ และว่ากล่าวตักเตือนให้ท่านอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลา เพราะจะได้มีความยิ่งใหญ่ และจงบรรจู้ศมีลงในจิตใจและอย่าดัดมันด้วยการกระทำ ความชั่ว (al-Nawawiy, n.d) เป็นความผูกพันที่ประจักษ์ระหว่างท่านกับอิมาม มาลิก ซึ่งเป็นครูของท่านที่หวังให้ลูกศิษย์เจริญก้าวหน้าไกลในการศึกษาถึงแม้ว่าจะมีทัศนะที่ต่างกันก็ตาม

สภาพสังคมในสมัยนี้แบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้ *ด้านอะกีดะฮ์* ปรากฏกลุ่มซื่อฮะฮ์ อัรรอฟีฎะฮะฮ์ กลุ่มนี้มีความสุดโต่งในอิมามอะลีฮ์ ใส่ร้ายบรรดาเศาะหาบะฮ์ กลุ่มตรกรวิทยา กลุ่มนี้มีความเชื่อตีความคุณลักษณะของอัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลา และ*กลุ่มมูรฎูฮะฮ์* ที่ปฏิเสธการอีมานมีเพิ่มมีลด (al-Razy, 2003) อะกีดะฮ์ของกลุ่มดังกล่าวซึ่มทรบเข้าในประชาชาติอิสลามในยุคต่อมา สำหรับผู้ที่ได้รับปรัชญานี้ บางคนมีสติปัญญาและอีมานที่เที่ยงตรง จะได้รับความสมบูรณ์และความรุ่งเรืองทางปัญญา และผู้ที่สติปัญญาและอีมานอ่อนแอ แน่นอนเขา คือผู้ที่สับสนทางความคิดและทำลายอะกีดะฮ์ที่ถูกต้อง *ด้านนิติศาสตร์อิสลาม* แบ่งออกเป็นสองสถาบัน สถาบันที่หนึ่ง คือแนวทางหะดีษ ประกอบด้วยชาวมักกะฮ์ มะดีนะฮ์ และยะมัน เช่น อิมามมาลิก บุตร อะนัส อิมามอัชชาฟีอีย์ สุฟยาน อัชเชารีย์ อะหมัด บุตร หันบัล และดาอูด บุตร อะลี บุตร มุหัมมัด อัลอัศพะฮานีย์ กลุ่มนี้ถูกเรียกว่า “ชาวอะฮ์ลุลหะดีษ” เพราะให้ความสำคัญในการค้นคว้า ศึกษา วิจัย และวิเคราะห์สายรายงานอัลหะดีษ สถาบันที่สอง คือแนวทางอะฮ์ลุลเราะฮะฮ์ ส่วนใหญ่เป็นชาวอิรัก เช่น ท่านอะบี หะนีฟะฮ์ มุหัมมัด บุตร หะสัน อะบู ยูสุฟ อัล หะสัน บุตรชียาด และอิบนุ ลีมาอะฮ์ กลุ่มนี้ถูกเรียกว่าชาวอะฮ์ลุลเราะฮะฮ์ เพราะพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งหุกุมของการเปรียบเทียบ บางครั้งตีความหุกุมอัลหะดีษโดยยกเอาการเปรียบเทียบมาก่อนอัลหะดีษ

อิมามอัชชาฟีอีย์ ได้สมรสกับนางหัมดะฮ์ และนางสระริยะฮ์ มีบุตรด้วยกันทั้งหมดสี่คน เป็นชายสองคน คืออะบู อุษมาน และอะบู อัลหะสัน อัชชาฟีอีย์ และหญิงสองคน คือนางพะฎูมะฮ์ และนางซัยนับ บุตรชายทั้งสองเป็นอุลละมาอ์ที่ถูกให้การยอมรับ และมีตำแหน่งเป็นผู้พิพากษา ณ นครมะดีนะฮ์หลังจากการเดินทางที่ยาวนาน ท่านเข้าสู่เมืองอียิปต์ในช่วงปลายของชีวิต อยู่มาไม่นานท่านได้ป่วยอย่างหนักต่อมามีท่านได้เสียชีวิตในคืนวันศุกร์ เดือนเราะฮะบ์ ตรงกับปีอิญญะเราะฮ์ศักราชที่ 204 ณ เมืองอียิปต์ (al-Qawasimiy, 2003)

พัฒนาการการฟื้นฟูอิมามอัชชาฟีอีย์

ด้านอะกีดะฮ์

ท่านอิมามอัชชาฟีอีย์มีพัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามด้านอะกีดะฮ์ดังนี้

ยึดอัลกุรอานและอัลหะดีษ อิมามอัชชาฟีอีย์ยึดอัลกุรอานและอัลหะดีษ ตามแนวทางของกลุ่ม อะฮ์ลิสสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ในเรื่องอะกีดะฮ์อิสลามมียะฮ์ เช่น การศรัทธา การให้เอกภาพ และการเชื่อฟังต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลา โดยปฏิบัติตามอัลกุรอานและอัลหะดีษเป็นที่ตั้ง (al-'Aqil, 1998) และสามารถอธิบายในขอบเขตของความรู้ ความเข้าใจ และนิ่งเฉยภายในขอบเขตที่ถูกต้องกำหนดไว้ในหลักการ

การยอมรับอัลลอฮ์และคุณลักษณะของพระองค์ ท่านได้ให้การยืนยันคุณลักษณะต่าง ๆ ของอัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลาที่ปรากฏในอัลกุรอานและอัลหะดีษ และได้ปฏิเสธการตีความ ตัดทอนและการเปรียบเทียบคุณลักษณะของอัลลอฮ์ สุบหานะฮูวะตะอาลาเสมือนสิ่งถูกสร้าง (al-Shafi'iy, 1938) ดังอัลกุรอานความว่า “ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนกับพระองค์” (al-Shura : 11) และตัวอย่างส่วนหนึ่งจากอายะฮ์อัลกุรอานในสุเราะฮ์ (al-Qasas: 88) และ (al-Qamar: 14) คุณลักษณะดังกล่าวเป็นที่รู้และเข้าใจกัน แต่วิธีการในการอธิบายความถึงคุณลักษณะนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถรู้ได้

อัลกุรอาน คือกะลามุลลอฮฺ ท่านได้ให้ทัศนะว่าอัลกุรอานเป็นคำดำรัสของอัลลอฮฺ สุบหานะฮู วะตะอาลา “ไม่ใช่สิ่งถูกสร้าง” แสดงให้เห็นว่าอัลกุรอาน คือคำดำรัสของอัลลอฮฺ สุบหานะฮู วะตะอาลาทั้งตัวบทและความหมาย¹ ทุกคำและทุกประโยคมาจากพระองค์เอง (al-Raziyy, 2003)

ด้านวิชาการ

ท่านอิมามอัซฮาฟีอียี่มีพัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามด้านวิชาการดังนี้

พื้นฐานความรู้ อิมามอัซฮาฟีอียี่ให้คุณค่าพื้นฐานความรู้และพัฒนาตนเองในด้านวิชาการตั้งพื้นฐานที่ว่า “ผู้ใดศึกษาอัลกุรอาน เขาก็จะมีเกียรติในสายตาคของมนุษย์ ใครที่ศึกษาอัลหะดีษ เขาจะได้หลักฐานที่แข็งแรง ใครที่เรียนไวยากรณ์ภาษา เขาจะเป็นผู้ที่ถูกเกรงขาม ใครที่เรียนภาษาอาหรับ เขามีนิสัยที่อ่อนโยน” (Ibn al-Jawziyy, 2012) วิชาการต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมให้มีความยำเกรง และยังมีการพัฒนายกระดับผู้ที่แสวงหาความรู้ด้วยพื้นฐานดังกล่าว ผู้ระดับของผู้รู้ทางศาสนาที่แท้จริง

การสอนวิชาการ ท่านได้เดินทางทำการเรียนการสอนทั้งในเมืองมักกะฮฺ ณ มัสญิดอัลหะรอหม เมืองอิรัก และในเมืองอียิปต์ (al-‘Aqil, 1998) ศึกษาพบว่า ท่านฟื้นฟูวิชาการโดยส่งเสริมให้มีการนำสุนนะฮฺมาใช้ในการดำเนินชีวิต พร้อมกับให้ความสำคัญในเรื่องฟิสิกส์ และการถอดหุกุมจากฟิสิกส์ (อิสติหมบาฏ) และฟื้นฟูสภาพสังคมที่แบ่งออกเป็นสองกลุ่มด้านฟิสิกส์ กลุ่มที่หนึ่ง คือผู้ที่ยึดมั่นตามแนวคิดอิมามมาลิก กลุ่มที่สอง คือผู้ยึดมั่นตามแนวคิดของอิมาม อะบี หะนีฟะฮฺ ท่านนำเสนอวิชาการจนกระทั่งน้อมนำให้พวกเขาหันจากแนวคิดทั้งสองกลับสู่อัลกุรอานและอัลหะดีษ

การแต่งตำรา ท่านได้ประพันธ์ตำราอันดับต้น ๆ ดังนี้

“กิตาบบุลอุม” เป็นงานเขียนที่ท่านได้ถ่ายทอดออกมา 4 เล่ม มีจำนวน 128 บท ด้วยกัน ท่านมุ่งเน้นคัดลอกด้วยการสรุปย่อ และตีพิมพ์พร้อมกัน จนบางคนคิดว่ากิตาบบุลอุมมีไข่อิมาม อัซฮาฟีอียี่ แต่ทว่าเป็นของอัลบะอูวียี่ ซึ่งเป็นคำพูดที่ไม่ถูกต้อง (al-‘Aqil, 1998) ท่านได้นำเสนอเรื่องราวใน “กิตาบบุลอุม” เริ่มด้วยบทว่าด้วยเรื่องความสะอาด ตามด้วยบทละหมาด ไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ แนวทางการนำเสนอตามลำดับความสำคัญ เริ่มจากหลักฐานตัวบทอัลกุรอาน ดังตัวอย่างว่าด้วยการปฏิบัติตามผู้นำ เช่น ท่านกล่าวว่า อัลลอฮฺ สุบหานะฮู วะตะอาลา กล่าวว่า “ผู้ศรัทธาทั้งหลายจงเชื่อฟังอัลลอฮฺ เชื่อฟังเราะฮูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกท่านด้วย” (al-Nisa’: 59) และอธิบายถึงเป้าหมายของเรื่องราวนี้ ตามด้วยการนำเสนอตัวบทอัลหะดีษ หรือคำกล่าวของเศาะหาบะฮฺ และบางครั้งอธิบายถึงความถูกต้องของสายรายงานอัลหะดีษ และบางครั้งไม่อธิบาย ลำดับต่อมาท่านได้นำเสนอข้อปลีกย่อยใช้หลักการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากหุกุมต่าง ๆ ด้วยหลักอุศูลฟิสิกส์ และเกาะวาอิคูลฟิสิกส์ หากมีความขัดแย้งในเชิงความคิด ท่านจะนำเสนอความคิดจากสำนักต่าง ๆ แล้วมาหาข้อสรุปเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติต่อไป

“กิตาบอิคติลาฟุลอะหะดีษ” ท่านได้นำเสนองานเขียนเกี่ยวกับความขัดแย้งอัลหะดีษ ใช้แนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้สองวิธี การหลอมรวม หรือการยกเลิก เช่น การนำอัลหะดีษมาหลอมรวมกันโดยการใช้หลักการถึงหลักเฉพาะหรือทั่วไป มีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข และหลักการอื่น ๆ ดังตัวอย่างเรื่องราวในหะดีษความว่า “บ่อน้ำบิฏออะฮฺที่มีสัตว์ผ่านจะไม่สกปรก” (al-Tirmidhiyy, n.d.) เพราะน้ำที่มีปริมาณมากนั้นจะไม่สกปรกหากไม่เปลี่ยนสี กลิ่น และรส ด้วยการให้หลักการทั่วไป และอีกหะดีษความว่า “หากสุนัขเลียน้ำในภาชนะจะต้องล้างด้วยน้ำถึงเจ็ดครั้ง” (al-Naysaburiyy, n.d.) ด้วยการให้หลักการเฉพาะ เพราะน้ำในภาชนะนั้นมันน้อย จึงมีการปนเปื้อนสิ่งสกปรกจนเปลี่ยนสถานะของน้ำ อัลหะดีษทั้งสองสามารถนำมาใช้ได้ตามการวิเคราะห์หลักการดังกล่าว

¹ การตัดสินผู้ที่ศรัทธา “อัลกุรอานเป็นมัดลูลูก” ในทัศนะของอิมามอัซฮาฟีอียี่ ถือว่าเป็นการปฏิเสธนิอุมะฮฺ ที่ยังไม่ออกจากศาสนา แต่อยู่ในระดับการอุตริกรรมทางศาสนา (al-Nawawiy, n.d.)

การโต้แย้งเชิงวิชาการ ท่านได้ทำการโต้แย้งหลายๆ ปัญหาในวิชาการฟิกฮ์ (al-Qawasimiy, 2003) ดังปรากฏในหนังสือ “อัลอุม” ของท่าน บทว่าด้วยการอภิปรายโต้แย้งกับมุหัมมัด บุตรหะสัน อาที เรื่องการจ่ายค่าสินไหมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเมื่อมีการฆ่ากันตาย ท่านก็ได้ทำการโต้แย้งกับท่านมุหัมมัด บุตรหะสัน โดยการยกหลักฐานอัลหะดีษที่มีสายรายงานแข็งแรงกว่านำเสนอเพื่อโต้แย้งบนฐานของความถูกต้อง แต่ทั้งสองไม่ได้สร้างความร้าวฉานที่นำไปสู่การแตกแยกออกเป็นกลุ่มก้อนและก่อให้เกิดภัยทางสังคมในที่สุด

ด้านสังคม

ท่านอิมามอัชชาฟีอียี่มีพัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามด้านสังคมดังนี้

เรียกร้องความเป็นธรรมและยุติธรรม ท่านมีจุดยืนในการทำงานด้วยความเป็นธรรมและยุติธรรม (‘Abu Zahrah, n.d.) จะเห็นได้ว่ามวลประชาชนชาวนัจญ์รอนในแต่ละยุคมักจะประจบสอพลอบรรดานักการเมือง ผู้พิพากษา ให้ได้มาซึ่งหนทางสู่การฉ้อโกง พวกเขาพบว่าท่านเป็นบุคคลที่ตรงไปตรงมา มีความเป็นธรรมสูง ท่านพยายามที่จะปิดประตูสู่การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งเป็นประตูที่ผู้ธรรมเข้าถึงบรรดาผู้ปกครองทั้งหลายเพื่อที่จะเสวยสุขและอธรรมผู้อื่น

การรักษาโรค อิมามอัชชาฟีอียี่ได้ฟื้นฟูสังคมด้วยการส่งเสริมให้มีแพทย์เพื่อดูแลสังคมในการดำรงชีวิต ท่านกล่าวว่า “ความรู้แบ่งออกเป็นสองประเภท ความรู้ด้านร่างกาย คือความรู้ด้านการแพทย์ ความรู้ทางศาสนา คือความรู้ทางด้านวิชาฟิกฮ์” (al-Sakhawiy, n.d.) ท่านให้ความสำคัญถึงความเชี่ยวชาญและจรรยาบรรณทางวิชาชีพแพทย์ เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับมุสลิม หากหมู่บ้านหนึ่งหมู่บ้านใดขาดผู้เชี่ยวชาญ และไม่มีจรรยาบรรณทางการแพทย์ แน่แน่นอนมนุษย์ไม่สามารถจะดำรงชีพอยู่ได้ด้วยมีความสุข เพราะวิชาชีพนี้ไปตกอยู่ในที่กลุ่มชนที่ไม่มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ อาจจะมีการอธรรมเกิดขึ้นในสังคม

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบประเด็นที่ควรแก่การอภิปรายที่สำคัญมีดังนี้

อิมามอัชชาฟีอียี่ได้ฟื้นฟูอะฮ์ลุลอิสลามให้กลับสู่หลักความเชื่อเดิมที่มาจากการยึดตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษ ท่านได้กล่าวถึงหลักอัสเตเตฮ์ดี การให้เอกภาพต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮฺวะตะอาลาโดยการปฏิเสธพระเจ้าอื่นจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮฺวะตะอาลา ผู้ซึ่งคู่ควรแก่การสักการะ และการยอมรับคุณลักษณะของอัลลอฮ์ สุบหานะฮฺวะตะอาลา ตามแนวทางของชาวอะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ ที่พวกเขาได้ยึดตามการอธิบายของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ปราศจากการตีความ การบิดเบือน การตัดทอน และการเปรียบเทียบในพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮ์ สุบหานะฮฺวะตะอาลา สอดคล้องกับอัลกุรอานที่ว่า “อำนาจอันเด็ดขาดแห่งชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดินนั้นเป็นสิทธิ์ของพระองค์ พระองค์ทรงให้เป็นและทรงให้ตาย และพระองค์ทรงเป็นผู้ทรงอนุภาพเหนือทุกสิ่ง” (al-Hadid: 2) หากขาดซึ่งความเชื่อดังกล่าวแน่อนสังคมจะต้องจมอยู่กับความเชื่อที่มลาย นำไปสู่การแตกแยกและขัดแย้งกันในสังคม ดังนั้นอิมามอัชชาฟีอียี่ เรียกร้องกลับสู่ความเชื่อที่ใช้รากฐานเดิม ถูกประทานลงมาจากฟากฟ้า นั้น คืออัลกุรอานและ อัลหะดีษ

อิมามอัชชาฟีอียี่ได้ฟื้นฟูวิชาการโดยให้ความสำคัญการศึกษาพื้นฐานความรู้ อาทิ อัลกุรอาน อัลหะดีษ และภาษาอาหรับ ซึ่งเป็นกุญแจสู่ประตูวิชาการอิสลาม เช่น วิชาฟิกฮ์ รากฐานทางฟิกฮ์ อุศูลุลฟิกฮ์เกาะวาอิตุลฟิกฮ์ และวิชาการแขนงอื่น ๆ ล้วนแล้วถอดความจากอัลกุรอานและอัลหะดีษนำไปสู่การเผยแพร่ทางวิชาการ โดยการถ่ายทอดทางการสอน งานเขียน การโต้แย้งเชิงวิชาการสอดคล้องกับอัลหะดีษความว่า “บุคคลที่ดีในหมู่สุ่เจ้า คือผู้เรียนอัลกุรอานและสอนอัลกุรอาน” (al-Bukhariy,1993) ท่านได้นำบทเรียนที่มาจากรากฐานดังกล่าว ประมวลเป็นหลักการทางฟิกฮ์ เช่น “การสงสัยไม่ทำให้ความแน่ใจเสียหาย” วิเคราะห์หุกุมจากบทเรียนอัลหะดีษที่ว่า ความว่า “เมื่อมีผู้หนึ่งรู้สึกรู้สึกว่ามีภัยพาลในขณะละหมาด อย่าได้ออกจากการละหมาดนอกจากจะได้ยินเสียงและได้กลิ่น” (al-Bukhariy,1993) การฟื้นฟูวิชาการของท่านดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของบรรพชนอิสลามที่ได้ฟื้นฟูหลักการอิสลาม ถ่ายทอดวิชาการด้วยการสอน การเขียน และการโต้แย้งเชิงวิชาการ ล้วนแล้วกลับสู่อัลกุรอานและอัลหะดีษ หากขาดการฟื้นฟูด้านวิชาการโดยนำหลักการจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาใช้เป็น

หลักการทางรากฐานศาสนา แน่นอนทำให้สังคมสับสนในการปฏิบัติตามคำสอนที่ถูกต้อง ในที่สุดก็เกิดการบิดเบือนหลักการทางศาสนาโดยนำเอาการตีความจากการใช้สติปัญญาเป็นฐาน ด้วยเหตุนี้อิสลามไม่อนุญาตให้ใช้สติปัญญาตีความศาสนาโดยสิ้นเชิง เว้นแต่การตีความได้นั้นก็ต่อเมื่อมีฐานมาจากตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษ

อิมามอัชชาฟีอีย์ได้ฟื้นฟูสังคมเริ่มจากแนวทางการเมืองโดยการพิทักษ์ความยุติธรรมและความเป็นธรรมกลับสู่สังคม ในขณะที่สังคมกำลังแปรเปลี่ยนกับความอธรรม และการกดขี่ข่มเหงสอดคล้องกับอัลกุรอานความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ สุบฮานะฮูวะตะอะลา ทรงใช้ให้รักษาความยุติธรรมและทำดี” (al-Nahl: 90) หากบ้านเมืองมีความยุติธรรม ไม่กดขี่ข่มเหง เป็นการแสดงถึงความเข้มแข็ง และความผาสุกของสังคม การฟื้นฟูด้านสังคมของท่านสอดคล้องแนวทางของบรรพชน ที่ได้ฟื้นฟูสังคมให้มีความยุติธรรมและความเป็นธรรม หากปราศจากบรรยากาศดังกล่าวสังคมก็ต้องประสบกับปัญหาและการทำลายล้างเพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง และการปกครอง เพราะสถาบันทางการเมือง การปกครอง เป็นตัวกำหนดบทบาทในการขับเคลื่อนสังคม

สรุป

เชื้อสายและวงศ์ตระกูลของท่านอิมาม อัชชาฟีอีย์มาจากท่านนบีมุหัมมัด คืออัลลิลลอฮ์ อะลียิ วะสัลลิม ท่านได้ทุ่มเทในการศึกษาหาความรู้จนกลายเป็นผู้รู้ที่เป็นนักอิจญ์ติฮาด (วินิจฉัย) โดยเฉพาะสาขานิติศาสตร์อิสลาม และสาขาวิชาอื่นๆ สภาพสังคมในสมัยท่านเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางแนวคิด มนุษย์แตกออกเป็นพรรคเป็นพวก ต่างกลุ่มต่างมีสำนึกคิดที่ตัวเองสังกัด และพัฒนาการการฟื้นฟูอิสลามประกอบด้วยสามพัฒนาการด้วยกัน 1) ด้านอะกีดะฮ์อิสลามมียะฮ์ ท่านมีพัฒนาการการฟื้นฟูอะกีดะฮ์อิสลาม เริ่มจาก การรู้จักพระเจ้า พระนามและคุณลักษณะของพระองค์ ตามการอธิบายของอัลลอฮ์ สุบฮานะฮูวะตะอะลา และเราะสูลโดยไม่มี การตีความ การเปรียบเทียบ และการตัดทอนใด ๆ ทั้งสิ้น จากพัฒนาการที่กล่าวมาทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงกลับสู่หลักการเดิมจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ 2) ด้านวิชาการ ท่านมีพัฒนาการการฟื้นฟูวิชาการ โดยผ่านการนำเสนอวิชาการหลากหลายวิธี อาทิ การสอน การประพันธ์ และการโต้แย้งเชิงวิชาการ จากพัฒนาการที่กล่าวมาทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงกลับสู่หลักการเดิมจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ 3) ด้านสังคม ท่านฟื้นฟูสังคมด้วยวิธีการเมืองยึดหลักความเป็นธรรม ยุติธรรม และประกันคุณค่าของชีวิตด้วยหลักประกันสุขภาพ เปลี่ยนวิถีคิดของผู้คนที่อยู่ในระดับสูง นำเสนอสังคมด้วยหลักการคิดที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม เมื่อผู้คนเปลี่ยนแปลงวิถีคิด บ้านเมืองก็ย่อมที่เจริญไปตามๆ กัน ดังนั้นการฟื้นฟูอิสลามของท่านโดยผ่านพัฒนาการดังกล่าวศึกษาพบว่า การที่จะลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมมุสลิม จำเป็นที่จะคำนึงสามประการ 1. หลักความเชื่อในพระเจ้า จะเห็นได้ว่ายุคของท่านอิมามอัชชาฟีอีย์ มีความเชื่อต่อพระเจ้า นามและคุณลักษณะของพระเจ้าตามสิ่งที่ปรากฏในอัลกุรอานและอัลหะดีษโดยไม่มี การตีความ เปรียบเทียบ และตัดทอน เพราะเป็นสาเหตุการแตกแยกในสังคมมุสลิม วิธีแก้ปัญหาคือ การนำความเชื่อที่ท่านฟื้นฟูมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคม 2. หลักวิชาการด้านฟิกฮ์ จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจจากการฟื้นฟูของท่าน ท่านไม่ได้เน้นให้ติดยึดกับกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดจากแนวคิดของชาวอะฮ์ลิซุนนะฮ์ ส่งเสริมให้มีการโต้แย้งเพื่อความถูกต้องบนฐานของอัลกุรอาน อัลหะดีษ และเห็นพ้องของนักวิชาการอิสลาม หากแนวทางใดที่นำเสนอในหนทางที่ถูกต้องและใกล้เคียงกับหลักการดังกล่าวมากที่สุด อนุญาตให้ดำเนินบนแนวทางนั้นได้โดยไม่มีข้อขัดแย้ง 3. การพัฒนาสังคม ท่านอิมามอัชชาฟีอีย์ได้ตระหนักถึงความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม เพื่อเป็นหลักประกันให้สังคมมีความสุข หากขาดการเอาใจใส่ในเรื่องดังกล่าวบ่งชี้ถึงความล้มเหลวของการแก้ไขปัญหาสังคม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย เป็นการสนับสนุนให้วิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินไปด้วยดีทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- al-'Aqil, M.(1998). *Manhaj al-Imam al-Shafi'ay fi 'lthbat al-'Aqidah*. al-Riyad: Maktab 'Adwa'a al-Salaf.
(in Arabic)
- al-'Andalusiy, 'A. (1997). *'Intiqā' Fada'il al-'A'immah al-Thalathah al-Fuqaha'*. Bayrut: Dar al-Basha'ir
al- 'Islamiy. (in Arabic)
- al-Bukhariy, M. (1993). *Sahih al-Bukhariy*. Bayrut: Dar 'Ibn kathir. (in Arabic)
- 'Ibn al-Jawziy, J. (2012). *Sifat al-Safwah*. Bayrut: Dar al-Kitab al-'Arabiyy. (in Arabic)
- 'Ibn Kathir, 'A. (1998). *al-Bidayah wa al-Nihayah*. Dimashq: Dar al- 'Ibn Kathir. (in Arabic)
- al-Naysaburiy, M. (n.d). *Sahih Muslim*. S.l. Dar al-'Ihya' al - Kutub al - 'Arabiyy. (in Arabic)
- al-Nawawiy, M. (n.d). *Tahdhib al-'Asma' wa al-Lughat*. Bayrut: Dar al-Kutub al-'Arabiyy. (in Arabic)
- al-Qawasimiy, 'A. (2003). *al-Makhan 'Ila Madhhab 'Imam al-Shafi'iy*. 'Urdun: Dar al-Nafa'is. (in Arabic)
- al-Raziyy, M. (2003). *Adab al-Shafi'iy wa Manaqibhu*. Bayrut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyy. (in Arabic)
- al-Shafi'iy, M. (1938). *al-Risalah*. Misr : Matba' al-Mustafa'. (in Arabic)
- al-Sakhawiy, M. (n.d). *Manhan al-'Adhab al-Rawiy*. S.l.: S.n. (in Arabic)
- Sudjit, S. (2010). *The Islamic Leaders' Opinion toward Implementing the Government's Policy for Solving
The Crisis in Tree Southernmost Provinces*. *Journal of Yala Rajabhat University*, 5(2), 160-170.
(in Thai)
- al-Tirmidhiy, M. (n.d). *Sunan al-Tirmal-Tirmidhiydhyy*. S.l.: Dar al-Kutub al-'Ilmiyah. (in Arabic)
- 'Abu Zahrah, M. (n.d). *al-Shafi'ay Hayatuhu wa 'Asruhu 'Ara'auhu wa Fiqhuhu*. al-Riyad: Dar al-Fiqr al-
'Arabiyy. (in Arabic)